

1.

VRAGEN, ANTWOORDEN EN STUKKEN TEKST

1. VERWONDERING EN KENNIS

In dit hoofdstuk wordt de filosofische/wijsgerige verwondering geplaatst naast (of tegenover): 1) kennis over filosofie, 2) alledaagse verwondering, 3) algemene vorming en 4) specialisme. De filosofische verwondering wordt dus uitgelegd door het te plaatsen naast dat wat het niet is. Probeer zelf te omschrijven welke betekenissen Verhoeven aan ieder van deze vier concepten geeft, om uiteindelijk ook een omschrijving te geven wat die filosofische verwondering zou kunnen zijn

I. Verwondering en kennis - vragen

1. Verhoeven maakt een onderscheid tussen twee vormen van inleiden in de filosofie (wijsbegeerte). Bedenk een praktisch voorbeeld hoe je dit onderscheid zou kunnen uitleggen. Verderop, in de tweede paragraaf van dit hoofdstuk - pag. 13 - beschrijft hij dit onderscheid ook als een onderscheid tussen kennis en doen, hiertoe gebruikt hij het voorbeeld van een poëet en een poëzie-kenner.
2. De verwondering wordt door Verhoeven beschreven als een Pathos. Pathos is het Grieks voor lijden en gevoel. Wat is de relatie tussen verwondering en lijden/gevoel? (zie ook pag. 25: "Lijden is alles wat de mens overkomt zonder zijn toedoen, afgezien van de inhoud; die bepaalt immers alleen maar of deze gebeurtenis als lijden wordt ervaren of niet.)
3. Verhoeven vraagt zich af in hoeverre je iemand kunt inleiden in het ontheemd zijn. Wat is volgens jou nodig om ontheemd te zijn of te raken? (pag. 12)
4. Niet elke verwondering is een filosofische verwondering. Wat is het verschil? (pag. 12-13)
5. De verwondering wordt in relatie gebracht met "boven de maat van de vanzelfsprekendheid" en de "desintegrerende schok". Wat wordt hiermee bedoeld?
6. Denk je dat het mogelijk is om je te kunnen verwonderen over alles wat je voor vanzelfsprekend houdt?
7. Verhoeven heeft het over een filosofische creativiteit (pag. 13) en brengt dit direct in relatie met de stelling dat "filosofie meer wordt gedaan of geleden dan gekend" (pag. 13). Probeer dit met eigen gekozen woorden uit te leggen.
8. Op pagina 14 maakt Verhoeven een onderscheid tussen wijsbegeerte en algemene ontwikkeling. Er staan nu dus eigenlijk drie concepten naast elkaar, te weten: verwondering, kennis en algemene ontwikkeling. Wat verstaat Verhoeven onder algemene ontwikkeling? Zou je algemene ontwikkeling ook anders kunnen beschrijven? Of met andere woorden: ben je het eens met wat Verhoeven als algemene ontwikkeling beschouwd?
9. Wat is het verschil tussen een kenner en iemand met algemene vorming? En waarom kunnen deze niet met elkaar praten?
10. Verhoeven maakt een onderscheid tussen twee soorten specialisten / kenners: de pretentieuze kenner en de vakmatige kenner. Wat is het verschil? (pag. 17). Een specialisatie is veel rijker dan het woord doet vermoeden.

11. Even een citaat: Alleen specialistische kennis heet een universeel karakter, omdat zij op authentieke wijze de werkelijkheid onthult. (pag. 19). Op pag. 20 beschrijft hij dat het zo-zijn nooit kan samenvallen met het zijn van de dingen. Hoe beschouwd Verhoeven 'de werkelijkheid' als hij veronderstelt dat deze op authentieke wijze onthult kan worden en nooit kan samenvallen met het zijn der dingen? Even een uitstapje naar waarheid en kennis: Hoe zou je deze twee begrippen uitleggen in relatie tot het 'zo-zijn van het ding' en de kennis die we hierover (kunnen) hebben?
12. Verhoeven verwijst regelmatig naar 'de grot van Plato'. Leg uit hoe jij deze verwijzing begrijpt.

II. Verwondering en kennis - antwoorden

1. Een voorbeeld zou kunnen zijn. Er zijn mensen die alles van meel, graan en bakkers ingrediënten weten. Die precies weten hoe een deegmachine het brood kneed, maar die niet in staat zijn om zelf een lekker brood te bakken of het verschil te proeven tussen het ene brood en het andere brood. In ons boek over water kwamen we het voorbeeld tegen van de geoloog die alles over grond en klei weet, maar niet in staat is om een pot te bakken.
2. Ik heb de indruk dat de verwondering die aan de basis ligt van de wijsbegeerte samengaat met een gevoel van onzekerheid, omdat ze die dingen in twijfel brengt die we doorgaans voor waar aannemen. Twijfel maakt onzeker. Onzekerheid is niet alleen een rationeel niet-zeker-weten, maar ook een emotie; een emotie die door veel mensen ervaren wordt als een lijden.
3. ...
4. Het is mogelijk om je te verwonderen over schoonheid (of lelijkheid), over gebeurtenissen die je niet verwacht had, en/of over het alledaagse. De wijsgerige verwondering lijkt veeleer te gaan over de dingen die we voor waar aannemen of die we denken te begrijpen. JH: toch weet ik niet zo goed waar het één in het ander overgaat. Als ik mij de columns van Verhoeven in Dagblad Trouw voor de geest haal, dan geen hij daarin prachtige beschrijvingen van zijn onderzoek naar een woord (of een ding). Daarin toont hij o.a. de schoonheid van het alledaagse, het vanzelfsprekende, zonder dat dit een lijden oproept.
5. ...
6. ...
7. Algemene ontwikkeling wordt door Verhoeven beschreven als "de hardnekkigste vorm van weten en van vanzelfsprekendheid, terwijl de wijsbegeerte de hardnekkigste vorm van onwetendheid en verwondering is. Algemene vorming draait om weten, wijsbegeerte wil het weten uitstellen en veronderstelt nieuwsgierigheid. De cultuur van vanzelfsprekendheid - "meepraten is: in het praten erbij horen; de kennis wordt met huid en haar ondergeschikt gemaakt aan gezelligheid en saamhorigheid." (pag. 15)
8. De kennis in de algemene vorming is te beperkt en te oppervlakkig om voor ware kennis door te gaan.
9. De pretentieuze kenner beperkt zich tot een 'zo-is-het' en houdt er dan een normatief denkraam op na. de vakmatige kenner weet zijn kennis door te voeren voorbij de eerste strekking van dat waar zijn kennis betrekking op heeft. Het specialistisch oog heeft een bijzonder perspectief op de wereld die voor een ander verrassend kan zijn en die voorbij rijkt aan een algemene ontwikkeling
10. Het woord authentiek lijkt eenduidigheid te veronderstellen, dat het van een specialist komt, waarvan er velen zijn, lijkt te verwijzen naar verschillende mogelijkheden om de werkelijkheid te onthullen. Er is dus een relatie tussen de persoon die onthult en dat wat onthult wordt. Dat wat we zien is dus afhankelijk van onszelf als kijker... Zie ook het citaat: "De universele betekenis van de specialistische kennis houdt ten eerste hiermee verband dat geen enkel object lost staat van een wereld en dat kennis daarvan die hele wereld bereikt en ten tweede dat elke werkelijkheid een oneindige betekenis heeft en de verwerkelijking moet zijn van een principieel onbepaalbaar, oneindig aantal consistente mogelijkheden." (pag. 19-20) Het zo-zijn van het kennen lijkt een tijdelijk perspectief te zijn op het 'zijn van het ding', maar het valt er

nooit mee samen. Verhoeven gaat er vanuit dat er altijd een ander perspectief of zo-zijn mogelijk is. Waarheid en kennis krijgen vorm in een specifiek kader, wat wellicht wel te herleiden is tot het zo-zijn van het ding, maar niet alles omvattend is, en ook voorlopig is, het zou ook anders kunnen zijn. Dit legt, mijns inziens geen bom onder waarheid (het ware wordt niet gerelativeerd tot een mening) het geeft slechts een mogelijkheid aan, een mogelijkheid die ik veel grondiger zou willen noemen dan een mening of algemene vorming.

11. ...

12. Verwondering als beginsel van de filosofie die de filosofie ook nooit te boven komt. Omdat de verwondering niet ophoudt.

III. Verwondering en kennis - lastige en/of interessante passages

Gezien vanuit de poëzie en de filosofie is de kenner eigenlijk maar een vervelend mens, die kritiseert in plaats van te genieten en praat in plaats van te doen. Filosofie wordt meer gedaan of geleden dan gekend. En zolang zij wordt gedaan of bedreven, is zij er nog niet. Wat er is, is een collectie filosofische sedimenten [bezinksel, neerslag, afzetting], die het object zijn van de filosofie kennis. Een inleiding in de filosofie is niet een uitstalling van die collectie, zelfs niet al noemen we die 'wijsgerige grondbegrippen'. Er is nog geen wijsbegeerte, er is geen grond en er zijn geen begrippen. Er is afgrond en er is verwondering; er zijn dingen die te denken geven. (pag. 13-14).

JH -> het lijkt erop dat Verhoeven het hier over het eerste moment van de verwondering heeft, daar waar het denken nog stil staat. Daar waar de verbijstering / de stilte / heerst.

Wat deze vergelijking zegt over de pijnlijkheid van de weg naar de dingen zelf is van belang voor enig inzicht in de ellende van de algemene ontwikkeling als scherm tegen de verwondering. Deze ontwikkeling speelt zich af op het keuvel-niveau van het leven in de de grot, of, Heideggeriaans gezegd: in het 'Gerede' van het 'Man' [JH: volgens mij moet dat zijn "das Men"], op het niveau van een oneigenlij, niet op zijn consistentie beproefd bestaan. En zij is van dat bestaan niet het product maar de producent. Zij scheidt de middelmaat en houdt die in stand. Zij eist niet de gang naar de dingen, het doorbreken van de eigengerechtigde subjectiviteit. En juist hiermee begint de kennis. De algemene ontwikkeling is negatief en niet alleen maar onnozel doordat ze het bestaan van de kennis blokkeert. Zij doet dit door op een faciele en kwast-definitieve wijze een kennis te sanctioneren die niet eens de naam van voorlopige kennismaking mag hebben. (pag. 15-16)

Een wijnkenner in een gezelschap legt een rem op het genot van een glas wijn; zijn kennis van zaken scheidt een oneindig aantal mogelijkheden tot kritiek. ... Wij vrezen van hem dat hij over een bepaald stadium van verwondering en dankbaarheid heen is en alleen nog maar eisen stelt. Hij kan zich beperken tot een constateren van het zo-zijn van de dingen,. In die zin is een kenner van de filosofie nog geen filosoof, eerder een anti-filosoof omdat hij de verwondering afremt. (pag. 17)

De specialist is diegene die de gang tot het uiterste gaat; hij gaat in zijn object op. Dat object is voor hem een wereld, niet omdat hij daarin een wereld heeft geprojecteerd, maar om precies de tegenovergestelde reden, dat hij daaruit al zijn projecties heeft teruggetrokken en het object daarmee de kans heeft gegeven zijn eigenheid te openbaren. (pag. 18)

De universele betekenis van de specialistische kennis houdt ten eerste hiermee verband dat geen enkel object lost staat van een wereld en dat kennis daarvan die hele wereld bereikt en ten tweede dat elke werkelijkheid een oneindige betekenis heeft en de verwerkelijking moet zijn van een principieel onbepaalbaar, oneindig aantal consistente mogelijkheden. (pag. 19-20)

Het eerste effect van de kennis is dat het speciale tot universaliteit ontploft. Het grondbeginsel van alle kennis is dat het gekende ding niet zomaar het gekende ding is, dat de dingen niet zijn wat ze zijn en aanvankelijk bleken te zijn, maar zelfs niet wat ze zullen blijken te zijn. Het zijn van de dingen is onuitputtelijk; die onuitputtelijkheid is hun zijn zelf, waarmee het door de kennis geëxploreerde zo-zijn nooit kan samenvallen. (pag. 20)

IV. Verwondering en kennis - pareltjes

Filosofie als een voortdurende overwinning op en uitweg uit het pathos van de verwondering (pag. 10)

Er is dus een gesloten cirkel van vanzelfsprekendheden, waarin de inleiding tot de verwondering een lek moet zoeken of een bres moet schieten. (pag 13)

Een wijnkenner in een gezelschap legt een rem op het genot van een glas wijn (pag. 17)

Deskundigheid gaat tot in het midden van de dingen en van het midden uit. (pag. 18)

De reflexie gaat om het ding heen, gaat eraan voorbij en keert naar het subject terug. Haar object is eerder de kennis van het ding dan het ding zelf. De reflexie is een kennis van het kennen en de kennende, waar het ik zich tot een vraagteken kruit. (pag. 18-19)

Alleen specialistische kennis heeft een universeel karakter, omdat zij op authentieke wijze de werkelijkheid onthult. (pag. 19)

Het eerste effect van de kennis is dat het speciale tot universaliteit ontploft. (pag. 20)